Global Spectrum of Research and Humanities
ISSN: 3007-9136
Vol. 3 No. 1 (2026): Spring

National Style and Modern Musical Thinking in Tofiq Guliyev's Song Creativity

[1] **Selale Rehimli**
https://doi.org/10.69760/gsrh.0260301001

Abstract; Tofiq Guliyev was a prominent Azerbaijani composer, pianist, and conductor whose song creativity played a significant role in the development of Azerbaijan's national music culture. His vocal works are distinguished by melodic richness, emotional depth, and stylistic integrity. Guliyev successfully synthesised elements of Azerbaijani folk music—such as national intonations, rhythmic patterns, and modal features—with the expressive means of modern musical thinking. This organic fusion has ensured the lasting relevance of his songs across different historical periods.

The thematic range of Guliyev's songs includes love, patriotism, attachment to the homeland, and universal human emotions, which allows his music to resonate consistently with audiences. His compositions reflect characteristic features of Azerbaijani musical tradition, including mugham-based intonations and folk melodic structures, while employing contemporary compositional techniques. Through this synthesis, Guliyev contributed to the evolution of the national song genre, elevating it to a new artistic level and shaping a distinctive musical language that bridges tradition and modernity.

Keywords*; Tofiq Guliyev; Azerbaijani music; song creativity; national style; modern musical thinking; mugham; folk intonations*

[1] Rahimli, S. A. Master's Student in Music Criticism, Nakhchivan State University, Azerbaijan. Email: seferovaselale1202@gmail.com. ORCID: https://orcid.org/0009-0008-1947-7008

Global Spectrum of Research and Humanities
ISSN: 3007-9136
Vol. 3 No. 1 (2026): Spring

Tofiq Quliyevin mahnı yaradıcılığında milli üslub və müasir musiqi təfəkkürü

[1] **Selale Rehimli**
https://doi.org/10.69760/gsrh.0260301001

Xülasə: Tofiq Quliyev Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin inkişafında mühüm rol oynamış görkəmli bəstəkar, pianoçu və dirijordur. Onun mahnı yaradıcılığı melodik zənginliyi, emosional dərinliyi və bədii bütövlüyü ilə seçilir. Bəstəkarın əsərləri xalq musiqisi intonasiyalarını, milli ritmləri və müasir musiqi dilini üzvi şəkildə birləşdirərək zaman keçdikcə aktuallığını qoruyub saxlayır.

Tofiq Quliyevin mahnılarında sevgi, vətənpərvərlik, doğma yurda bağlılıq və insani hisslər aparıcı mövzulardır. Bu ümumbəşəri mövzular əsərlərin hər dövrdə dinləyici tərəfindən eyni emosional dəyər qazanmasını təmin edir. Məqalədə "Tez-gəl" və "Kəndimiz" kimi mahnılar əsasında bəstəkarın yaradıcılıq xüsusiyyətləri təhlil olunmuşdur.

Quliyevin mahnılarında Azərbaycan xalq musiqisinin melodik xüsusiyyətləri, muğam intonasiyaları və zəngin ritmik elementlər aydın hiss olunur. "Sənə də qalmaz", "Qəmgin mahnı", "İlk bahar", "Neylim", "Axşam mahnısı", "Bakı gecələri" kimi əsərlər insanın daxili aləmini, məhəbbətini və həyəcanını romantik musiqi dili ilə ifadə edir. Bu mahnılar melodiyalarının axıcılığı və xəlqi üslubu ilə fərqlənir.

Bəstəkar hər bir mahnı üçün yadda qalan orijinal intonasiya taparaq müasir musiqi üslubunu xalq musiqisinin zəngin estetik imkanları ilə uzlaşdırır və milli mahnı janrını yeni inkişaf mərhələsinə yüksəldir. O, mahnıları üçün poetik mətn seçiminə xüsusi diqqət yetirərək musiqinin şeirin məzmununu və ruhunu dəqiq əks etdirməsinə nail olur. Bununla yanaşı, "Badamlı" və "Toy mahnısı" kimi şən və yumoristik əsərləri bəstəkarın yaradıcılığının rəngarəngliyini göstərir.

Açar sözlər: *Tofiq Quliyev, mahnı yaradıcılığı, Azərbaycan musiqisi, milli üslub, muğam, caz.*

Giriş

Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin inkişaf tarixində Tofiq Quliyev bəstəkar, pianoçu və dirijor kimi xüsusi çəkisi olan sənətkarlardandır. Onun yaradıcılığı milli musiqi ənənələrinin müasir bəstəkarlıq təfəkkürü ilə vəhdət təşkil etməsi, xalq musiqisinə məxsus intonasiya və ritm qatlarının klassik forma düşüncəsi ilə ustalıqla uzlaşdırılması ilə səciyyələnir (Abdullayeva, 2007). Bu yanaşma Quliyevin mahnılarını həm estetik, həm də emosional baxımdan davamlı dəyərə malik edən əsas amillərdən biri kimi qiymətləndirilir (Abbaslı, 2016).

[1] Rahimli, S. A. Master's Student in Music Criticism, Nakhchivan State University, Azerbaijan. Email: seferovaselale1202@gmail.com. ORCID: https://orcid.org/0009-0008-1947-7008

Bəstəkarın müharibə illərində yazdığı "Azərbaycan diviziyası", "Vətən haqqında mahnı", "Azərbaycan", "Döyüşçülərin mahnısı" kimi əsərlər vətənə bağlılıq və mənəvi dayanıqlıq ideyalarını ifadə etməklə cəmiyyətin ruh yüksəkliyinə xidmət etmişdir (Abdullayeva, 2007; Azərbaycan Respublikası Prezidenti, 2017). Yaradıcılığının ilk mərhələsində meydana gələn "Bakı haqqında mahnı", "Züleyxa", "Neftçilər mahnısı", "Süfrə mahnısı" kimi geniş yayılmış vokal nümunələr isə milli mahnı janrının populyarlaşmasında və bədii meyarlarının formalaşmasında mühüm rol oynamışdır (Abdullayeva, 2007; Quliyev, 2000).

Tofiq Quliyev Azərbaycan musiqisində lirik mahnının klassik nümunələrini yaratmaqla yanaşı, vokal miniatür janrında da fərdi dəst-xətti ilə seçilən əsərlər ərsəyə gətirmişdir (Abbaslı, 2014). Nizaminin "Könlüm", "Sevgilimə", Xaqaninin "Bəxtəvər oldum" sözlərinə yazılmış romanslar musiqi ilə poetik mətnin ruhunun uyğunluğunu nümayiş etdirir (Abdullayeva, 2007). "Sənə də qalmaz", "Qəmgin mahnı", "İlk bahar", "Neylim", "Axşam mahnısı", "Bakı gecələri" kimi mahnılarda isə insanın daxili dünyası, həyəcanı və məhəbbəti romantik ifadə vasitələri ilə təqdim olunur; melodik axıcılıq və intonasiya zənginliyi bu əsərlərin əsas üslub göstəricilərindəndir (Quliyev, 2000; Abdullayeva, 2007). Bəstəkar hər mahnıda yadda qalan intonasiya tapmağa, səmimi hissləri rəngarəng musiqi çalarları ilə təsvir etməyə çalışaraq milli üslubla müasir musiqi dilinin maraqlı sintezinə nail olur (Abbaslı, 2016).

Quliyev mahnı mətninə münasibətdə də tələbkar mövqe sərgiləmiş, musiqinin şeirin məzmununu və emosional yükünü dəqiq açmasını əsas prinsip kimi qəbul etmişdir (Abdullayeva, 2007). Bu səbəbdən onun repertuarda yaşayan "İlk bahar", "Sevgilim", "Sən mənim, mən sənin", "Bəxtəvər oldum" kimi mahnıları təkcə ifa üçün material deyil, həm də vokal məktəbinin formalaşmasına təsir edən bədii-estetik nümunələr kimi diqqət çəkir (Quliyev, 2000; Abbaslı, 2014). Quliyev mahnılarının peşəkar səviyyədə səsləndirilməsi üçün isə yalnız səs imkanları deyil, milli ənənəyə bağlılıq və yüksək ifa mədəniyyəti də həlledici şərtlər sırasında dayanır (Abdullayeva, 2007).

Əsas hissə

Tofiq Quliyevin mahnı irsi Azərbaycan dinləyicisinin estetik zövqü ilə üzvi şəkildə səsləşir: onun melodiyalarında xəlqilik, sadə ifadə və yüksək peşəkarlıq bir araya gəlir. Bəstəkarın yaradıcılığında diqqəti cəlb edən başlıca cəhət istedadla musiqi mədəniyyətinin vəhdətidir—hətta süjet tələbi ilə daha sadə, "primitiv" düşünülmüş musiqi materialı belə Quliyevin əlində bədii dəyər qazanaraq geniş kütlənin sevimli nümunəsinə çevrilir (Abdullayeva, 2007; Abbaslı, 2014).

Quliyev vokal əsərləri üçün mətn seçiminə xüsusi həssaslıqla yanaşmış, musiqinin poetik sözün məzmununu və emosional yükünü aydın şəkildə açmasını əsas prinsiplərdən biri kimi qorumuşdur (Abdullayeva, 2007). Bu səbəbdən o, mövzu və ideya baxımından zəngin poeziya nümunələrinə müraciət etmiş, Səməd Vurğun, Rəsul Rza, Zeynal Cabbarzadə, İslam Səfərli, Ənvər Əlibəyli kimi şairlərin sözlərinə yazdığı mahnılarda həm lirikanı, həm də dövrün ictimai ovqatını bədii biçimdə ifadə etmişdir (Abbaslı, 2016). "Gənc neftçilər", "Pambıq", "Saçaqlı qız" kimi mahnılarda zəhmət insanı və əmək motivi ön plana çıxır; "Moldova–Azərbaycan" və "Bratislava" mövzulu nümunələrdə isə dostluq, sülh və əmin-amanlıq ideyaları musiqi dili ilə tərənnüm olunur (Abdullayeva, 2007; Abbaslı, 2016). Bununla yanaşı, bəstəkarın yumoristik və şən ovqatlı

mahnıları da dinləyicilər arasında xüsusi rəğbət qazanmışdır; oynaq ritm və yaddaqalan melodik xətt “Badamlı” və “Toy mahnısı” kimi əsərlərdə aydın nəzərə çarpır (Abbaslı, 2014).

Mahnı janrı Quliyevin yaradıcılığında aparıcı xətt olsa da, onun bədii imkanları bununla məhdudlaşmır. Bəstəkar Azərbaycan kino musiqisinin inkişafında da fəal iştirak etmiş, onlarla bədii film üçün musiqi yazmışdır. “Səbuhi”, “Ögey ana”, “Görüş”, “Bəxtiyar”, “Onu bağışlamaq olarmı”, “Telefonçu qız”, “Nəsimi” və digər filmlərə bəstələnmiş musiqilər melodik təbiiliyi və emosional təsirliliyi ilə seçilir; film mahnıları isə geniş ifa praktikası qazanaraq repertuarda yaşayır (Abdullayeva, 2007; Quliyev, 2000).

Bu kontekstdə aşağıda “Tez gəl” mahnısının təhlili təqdim olunur. Analizdə əsərin forması, lad-tonal xüsusiyyətləri və melodik quruluşu ardıcıllıqla araşdırılır, mahnının milli üslubla müasir musiqi təfəkkürü arasında yaratdığı əlaqə konkret musiqi faktları əsasında əsaslandırılır (Quliyev, 2000; Abdullayeva, 2007).
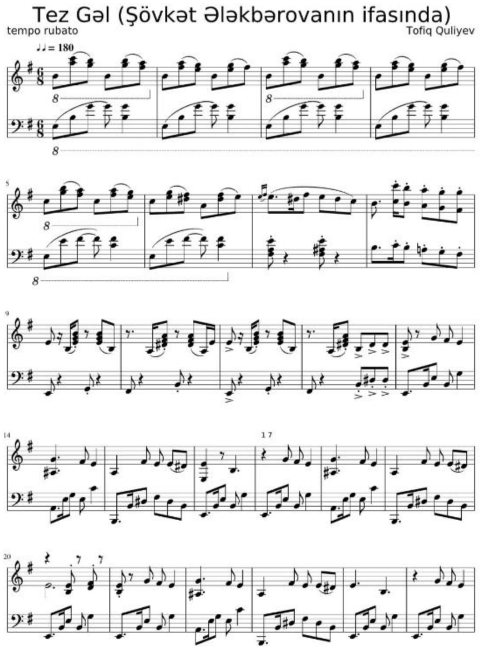
Faktura baxımından əsər polifonik və homofonik ünsürlərin birgə iştirak etdiyi qarışıq tipli quruluşa malikdir. Sol əl partiyasında arpecio əsaslı müşayiət fiqurasiyaları, sağ əldə isə vurğulu melodik xəttin aparılması ümumi səslənməyə dinamiklik və ifadəlilik gətirir. Əsərin 6/8 ölçüsündə qurulması musiqiyə həm rəqsvari axıcılıq, həm də romans estetikasına xas lirizm qatır. Ritmik quruluşda triol, puntirovka və sinkopa elementlərinin işlənməsi melodiyanın “nəfəs alan” təbiətini gücləndirir. Tempo rubato tətbiqi isə ifada sərbəstliyi əsas interpretativ şərt kimi ön plana çıxarır.

Fortepiano işlənməsi vokal mənbənin emosional mahiyyətini qorumaqla yanaşı, əsərin instrumental rəng palitrasını genişləndirir. Quliyev melodik materialı piano üçün uyğunlaşdırarkən şəhər romansı ənənəsi ilə əlaqəni saxlayır, eyni zamanda peşəkar kompozisiya texnikası vasitəsilə əsərə kamera səciyyəsi qazandırır.

Tofiq Quliyev — “Kəndimiz” mahnısının analizi.
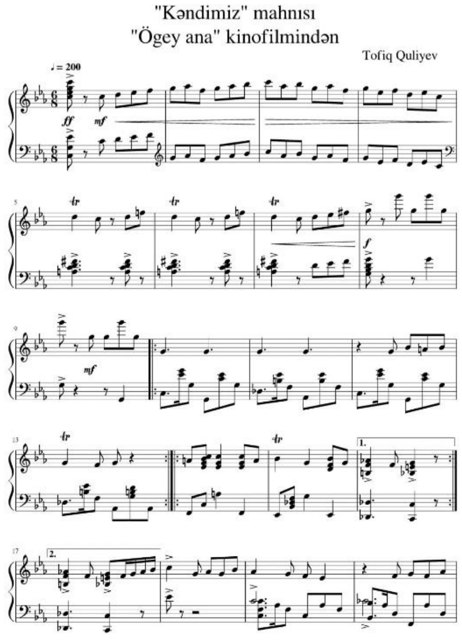
“Kəndimiz” əsərinin fortepiano işlənməsi

Tofiq Quliyevin “Kəndimiz” mahnısının fortepiano işlənməsi kompozisiya baxımından sadə üçhissəli forma üzərində qurulur. Melodik xətt vokal təbiətini qoruyur; harmonik dil isə əsasən funksional məntiqə söykənərək tonik mərkəzə bağlı sabitlik yaradır (Quliyev, 2000). İfa prosesində ornamentlərin, ritmik aksentlərin və geniş dinamik diapazonun fəal tətbiqi musiqi axınını daha canlı və ifadəli edir (Abdullayeva, 2007). Ümumilikdə, əsər xalq üslubu elementlərinin klassik musiqi dilinin vasitələri ilə sintezini nümayiş etdirməklə Quliyevin yaradıcılıq prinsipini səciyyələndirən tipik nümunələrdən biri kimi çıxış edir (Abbaslı, 2016).

Nəticə

Tofiq Quliyevin mahnı yaradıcılığı Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin inkişafında mühüm mərhələni təmsil edir. Onun əsərlərində milli üslub, muğam intonasiyaları və xalq melodikasının incə xüsusiyyətləri klassik bəstəkarlıq texnikası ilə üzvi şəkildə əlaqələndirilir (Abdullayeva, 2007; Abbaslı, 2014). Quliyevin mahnıları melodik zənginlik, harmonik bütövlük və emosional ifadəlilik baxımından seçilir və milli musiqi təfəkkürünün müasir ifadə imkanlarını genişləndirir (Quliyev, 2000). Bu mənada, bəstəkarın vokal irsi ənənə ilə yeniliyin vəhdətini təmin etməklə həm bəstəkarlar, həm də ifaçılar üçün davamlı bədii istinad və ilham mənbəyi kimi dəyərləndirilə bilər (Abbaslı, 2016; Azərbaycan Respublikası Prezidenti, 2017).

Ədəbiyyat siyahısı

Abdullayeva, Z. (2007). *Tofiq Quliyev: Ecazkar sənətkar*. Bakı: Çinar-Çap.

Quliyev, T. (2000). *Ürək mahnıları*. Bakı: Elçin Əliyevin studiyası.

Azərbaycan Respublikası Prezidenti. (2017, 7 fevral). *Tofiq Quliyevin 100 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı*. Azərbaycan, № 28, s. 2.

Abbaslı, T. (2014, 7 noyabr). Füsünkar, ecazkar…: Tofiq Quliyev ad-soyadlı, əbədi sənət dünyalı təkrarsız nəğməkar! Mədəniyyət, № 85, s. 13.

Abbaslı, T. (2016, 5 oktyabr). Tofiq Quliyev notları: Azərbaycanın bütün dünya dinləyiciləri üçün ruhi qidaları, xoş ovqatları. Mədəniyyət, № 75, s. 13.

Received: 05.12.2025
Revised: 15.12.2025
Accepted: 08.01.2026
Published: 10.01.2026